

Ольга Романчук

Кандидат філологічних наук, доцент,
докторант кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка, м. Дрогобич
<https://orcid.org/0000-0001-8215-9741>
olgabrvska@gmail.com

НОРМАТИВНА БАЗА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В АВСТРІЇ

Стаття присвячена дослідженню нормативної бази професійної підготовки фахівців з фізичного виховання в Австрії. Метою роботи є аналіз нормативної бази професійної підготовки фахівців з фізичного виховання в Австрії на сучасному етапі. Для досягнення мети було використано сукупність загальнонаукових та педагогічних методів, а саме аналіз, синтез, систематизація, узагальнення, контент аналіз та зіставно-порівняльний.

Визначено, що усі типи навчальних закладів, що забезпечують професійну підготовку педагогічних кадрів зі спорту і фізичної культури, в своїй діяльності спираються на положення низки нормативних актів, що відображають норми і особливості функціонування названих освітніх установ та охарактеризовано головні з них. Здійснений аналіз правової бази професійної підготовки педагогічних кадрів з фізичної культури і спорту в Австрії дає підстави для висновку про вираженість державної політики у цій галузі, конструктивність заходів із стандартизації освіти за цим напрямом і спеціальністю та водночас ефективність підходів до посилення її варіативності, динамічності, автономії освітніх установ. Передбачаючи регламентацію ключових елементів і параметрів системи професійної освіти фахівців з фізичного виховання, як-от її структури, організації, принципів функціонування, типи навчальних закладів тощо, чинна нормативна база залишає широкий простір для диференціації професійної освіти кадрів цього профілю, її маневреності відповідно до інноваційних освітніх тенденцій, адаптації до змін на ринку праці. Проаналізовані кількісні та якісні параметри безпосередньо позначаються на ефективності австрійської системи професійної підготовки фахівців з фізичного виховання, забезпечуючи відповідність якості кадрового забезпечення галузі шкільного і позашкільного фізичного виховання, спортивно-розвивальної, фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми і молоддю сучасним запитам суспільства і держави.

Ключові слова: підготовка фахівців; фізичне виховання і спорт; нормативна база; Австрія.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Удосконалення професійної підготовки педагогічних кадрів, зокрема майбутніх учителів фізичного виховання і спорту, формування і розвиток національної системи фізичного виховання, перехід до ефективніших форм фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи з дітьми і молоддю зумовлює необхідність оновлення змісту та пошуку ефективних форм, засобів і методів підготовки вчительських кадрів у сфері фізичної культури і спорту. Питанням професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту

в Австрії відводиться належна увага науковців. Різні аспекти австрійської системи професійної освіти у галузі фізичного виховання вивчала ціла низка дослідників. Праці Г. Гайтель [1], С. Грьосінг [2], [3], Ф. Едер [4] присвячені структурно-організаційним і методичним засадам австрійської системи підготовки вчителів фізичного виховання. Особливості становлення системи професійної підготовки вчительських кадрів з фізичної культури Австрії в історичній ретроспективі розглядали Р. Мюльнер [5], Г. Гроль [6], [7]. Теоретичні засади професійної освіти вчителів фізичної культури і спорту в Австрії представлені у роботах К. Кляйнер [8]–[11], Р. Мюльнер [5].

Водночас аналіз науково-педагогічних джерел засвідчив, що нормативна база професійної підготовки фахівців з фізичного виховання дітей і молоді в Австрії, не була предметом спеціального окремого дослідження. Таким чином, недостатність розроблення проблеми з позицій сучасної української історико-педагогічної науки зумовила актуальність теми дослідження.

Метою статті є аналіз нормативної бази професійної підготовки фахівців з фізичного виховання в Австрії на сучасному етапі.

Для досягнення мети було використано сукупність загальнонаукових та педагогічних методів, а саме аналіз, синтез, систематизація, узагальнення, контент аналіз та зіставно-порівняльний.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Модернізація австрійської системи професійної підготовки фахівців з фізичного виховання забезпечується цілеспрямованою підтримкою держави, послідовною освітньою політикою, продуманими реформами. Сучасна концептуальна база професійної підготовки кадрів спортивно-фізкультурного профілю до педагогічної діяльності з дітьми і молоддю в Австрії вирізняється інноваційністю, відповідністю сучасних світовим стандартам професійної педагогічної освіти, спрямованістю на впровадження новітніх здобутків педагогічної науки, спорту у процес освіти фахівців з фізичного виховання. Вона інтегрує положення та ідеї цілої низки новітніх методологічних підходів до освіти – культурологічного, аксіологічного, особистісно орієнтованого,

компетентнісного, діяльнісного, практико-орієнтованого, які втілюють у собі фундаментальні принципи гуманізації, фундаменталізації, професіоналізації професійної підготовки педагогічних кадрів спортивно-фізкультурного профілю та слугують основою її неперервної модернізації і забезпечення високого рівня якості. Зазначені концептуальні положення і підходи склали підґрунтя сучасної нормативної бази системи професійної освіти педагогічних кадрів із спорту та фізичної культури в Австрії. Усі типи навчальних закладів, що забезпечують професійну підготовку педагогічних кадрів із спорту і фізичної культури, в своїй діяльності спираються на положення низки нормативних актів, що відображають норми і особливості функціонування названих освітніх установ, серед них:

1. Закон «Про школи професійної підготовки фахівців з фізичного виховання і вчителів спорту», що регламентують процес освіти кадрів цього профілю у системі середньої професійної освіти, тобто в так званих академіях спорту;

2. Закон «Про організацію вищих педагогічних шкіл та напрямів підготовки», що встановлюють норми підготовки відповідних кадрів у системі вищої професійної освіти;

3. Закон «Про організацію університетів та напрямів підготовки», що визначають стандарти університетської освіти за відповідним напрямом і спеціальністю [12], [13], [14].

Названі правові документи, які визначають норми функціонування освітніх установ, що забезпечують професійну підготовку педагогічних кадрів з фізичної культури і спорту, мають рамковий характер та окреслюють загальні стандарти і принципи навчального процесу на різних ланках системи освіти. Зокрема вони затверджують:

основні положення діяльності освітніх закладів відповідного типу, їх правовий статус, роль і місце у системі освіти, завдання і напрями діяльності і т. д.;

систему управління навчальним закладом, склад керівництва та його виборів, статус і функції різних органів управління тощо;

правила і норми організації професійної підготовки висококваліфікованих кадрів, зокрема напрями і спеціальності підготовки кадрів, цілі навчання, умови освітнього процесу, його планування і терміни, проведення атестації, освітні ступені і кваліфікації випускників тощо;

права та обов'язки студентів, зокрема права на освіту і навчання, вибір спеціальностей, форм навчання, правила прийому і відрахування, студентського самоврядування та ін.;

посадові обов'язки та права працівників освітніх закладів, зокрема щодо їх статусу, навчального навантаження, умов праці, кар'єрного росту і т. д.;

бюджет і механізми контролю за використанням засобів, зокрема питання формування і витрат бюджету, господарської діяльності, менеджменту персоналу тощо.

Розглянемо докладніше положення названих вище законів щодо професійної підготовки майбутніх педагогів у сфері спорту і фізичної культури. Їх перші параграфи присвячені переважно окресленню функцій відповідних освітніх установ, визначенню їхніх цілей і завдань та формулюванням загальної мети їх діяльності. Так, йдеться про професійну підготовку кваліфікованих фахівців відповідно до потреб особистості в інтелектуальному, культурному, професійному розвитку та вимог сучасного професійного світу, про формування громадянської позиції і світогляду та готовності до активної життєдіяльності в умовах сучасної цивілізації і демократії, про збереження і примноження наукових і культурних цінностей суспільства і людства загалом тощо.

Наприклад, Закон «Про школи професійної підготовки фахівців з фізичного виховання і вчителів спорту» метою діяльності академій спорту визначає професійну підготовку здорових, відповідальних, відданих своїм професійним обов'язкам спеціалістів у сфері спорту і фізичного виховання, вчителів спорту і фізичної культури, які на основі професійної свідомості,

професійних знань і вмінь здатні ефективно виконувати завдання й обов'язки відповідно до обраної професії і готові до неперервного професійного розвитку; згідно Законом «Про організацію вищих педагогічних шкіл та напрямів підготовки», мета вищих педагогічних шкіл – це професійна підготовка всього розмаїття педагогічних кадрів, в тому числі і спортивно-фізкультурного профілю, з опертям на сучасні реалії освіти як сфери професійної діяльності та вимог педагогічної професії; у Законі «Про організацію університетів та напрямів підготовки» стосовно навчальної діяльності вказується насамперед на виховання нового покоління висококваліфікованих наукових кадрів, зокрема і в галузі фізичного виховання, здатних ефективно розв'язувати різноманітні комплексні проблеми в умовах мінливості сучасного життя, на основі тісного зв'язку науки та освіти [12]–[14].

Аналіз подальших положень документів дає підстави стверджувати, що Закон «Про школи професійної підготовки фахівців з фізичного виховання і вчителів спорту» акцентує увагу насамперед на ідейних передумовах формування і розвитку професійних компетенцій майбутнього педагога, необхідних для професійної діяльності за обраною професією у відповідній галузі, забезпечення його конкурентоздатності на ринку праці та мобільності, перспектив кар'єрного зростання впродовж життя. Своєю чергою, Закон «Про організацію вищих педагогічних шкіл та напрямів підготовки» передбачає розвиток педагогічного мислення, загальної і професійної культури вчительських кадрів на основі максимальної особистісної орієнтації та навчальної автономії майбутніх педагогів, відкритості розмаїттю педагогічних концепцій і теорій, тісної інтеграції науково-предметної та загальнопедагогічної підготовки. Зрештою Закон «Про організацію університетів та напрямів підготовки» серед методологічних орієнтирів побудови навчального процесу, зокрема й у рамках так званих педагогічних студій, на перше місце ставить взаємозв'язок науки, досліджень, освіти як основи досконалого освоєння студентами універсальних навиків науково-

дослідної діяльності, формування широкого наукового світогляду, розвитку нестандартного науково-професійного мислення [12]–[14].

У наведених формулюваннях чітко простежується специфіка діяльності різних типів навчальних закладів, що, забезпечуючи освіту фахівців галузі фізичного виховання, все ж дещо по-різному розставляють акценти їх підготовки. Особливо впадає у вічі бінарність професійної підготовки фахівців з фізичного виховання на рівні вищої освіти, що виявляється в існуванні традиційного університетського сектору, пріоритет якого – ґрунтовна академічна (науково-дослідна) підготовка, та окремого неуніверситетського сектору, головна ідея якого – чітка професійно-практична спрямованість освіти. Втім, аналіз подальших положень нормативних актів, що регламентують діяльність обох секторів вищої освіти, дає змогу простежити тенденцію до їх наближення шляхом академізації освітнього процесу у вищих педагогічних школах та його професіоналізації в класичних університетах. Насамперед це переконливо доводять параграфи названих законів, що визначають ключові принципи діяльності відповідних освітніх установ та дидактичні засади їх освітньої діяльності. Йдеться, наприклад, про такі єдині для усіх типів закладів вищої освіти ключові орієнтири в їх діяльності, як:

- рівність можливостей та умов доступу до освіти;
- академічна свобода учасників освітнього процесу;
- відповідність світовим освітнім стандартам і тенденціям;
- спрямованість на особливості професійної практики;
- опертя на актуальні наукові досягнення;
- органічна єдність освітньої, наукової та інноваційної діяльності тощо.

Значну увагу в контексті завдань нашого дослідження привертають положення нормативних документів щодо навчальних планів, які розкривають деталі організації освітнього процесу в різних типах навчальних установ, що забезпечують підготовку фахівців з фізичного виховання дітей і молоді. Зокрема усі три закони встановлюють лише структурні елементи навчальних планів для підготовки фахівців з фізичного виховання, серед них:

компетентісно-кваліфікаційний профіль випускника;
перелік навчальних курсів;
освітні цілі навчальних предметів;
обсяги вивчення навчальних дисциплін;
дидактичні вимоги щодо організації навчального процесу;
інструменти оцінювання і контролю успішності [12]–[14].

Здійснений аналіз правової бази професійної підготовки педагогічних кадрів з фізичної культури і спорту в Австрії дає підстави для висновку про виваженість державної політики у цій галузі, конструктивність заходів із стандартизації освіти за цим напрямом і спеціальністю та водночас ефективність підходів до посилення її варіативності, динамічності, автономії освітніх установ. Передбачаючи регламентацію ключових елементів і параметрів системи професійної освіти фахівців з фізичного виховання, як-от її структури, організації, принципів функціонування, типи навчальних закладів тощо, чинна нормативна база залишає широкий простір для диференціації професійної освіти кадрів цього профілю, її маневреності відповідно до інноваційних освітніх тенденцій, адаптації до змін на ринку праці тощо.

На підставі аналізу нормативних документів, що встановлюють загальні норми професійної підготовки фахівців з фізичного виховання в Австрії можемо представити низку її ключових структурно-організаційних особливостей (табл. 1).

Стосовно кількісної характеристики австрійської системи професійної підготовки педагогічних кадрів спортивно-фізкультурного профілю можемо зазначити, що на сьогодні вона представлена досить широкою мережею навчальних закладів, серед них:

4 академії спорту в містах Відень, Грац, Інсбрук та Лінц;

14 вищих педагогічних шкіл в містах Айзенштадт, Баден, Відень, Грац, Зальцбург, Інсбрук, Клягенфурт, Кремс, Лінц, Фельдкірх;

4 університети в містах Відень, Грац, Зальцбург, Інсбрук.

Структура та організація професійної підготовки педагогічних кадрів з фізичної культури і спорту в Австрії

Професія та кваліфікація	Тривалість навчання	Тип освітньої установи	Перспективи працевлаштування
вчитель спорту	4 семестри	академії спорту	спеціальні школи, заклади дошкільного виховання, сфера позашкільної освіти і виховання, інститути соціальної роботи з дітьми і молоддю, заклади спортивно-оздоровчої та реабілітаційної діяльності
вчитель фізичної культури і спорту	6 семестрів		початкові школи, середні загальноосвітні школи першого ступеня
бакалавр освіти / вчитель фізичної культури і спорту	6–8 семестрів (180-240 кредитів ЄКТС)	вищі педагогічні школи, університети	спеціальні школи, заклади дошкільного виховання, сфера позашкільної освіти і виховання, інститути соціальної роботи з дітьми і молоддю, заклади спортивно-оздоровчої та реабілітаційної діяльності
магістр освіти / вчитель фізичної культури і спорту	2–4 семестри (60–120 кредитів ЄКТС)		середні загальноосвітні школи II ступеня, середні професійні навчальні заклади

Якісними характеристиками системи професійної підготовки педагогічних кадрів із спорту і фізичної культури в Австрії за результатами наших досліджень постають:

комплексність і різноманітність, що виявляються в конгломераті взаємопов'язаних і взаємозумовлених компонентів та варіативності освітніх програм;

цілісність і неперервність, що відображаються у взаємозв'язках усіх її ланок, послідовності етапів, наступності рівнів підготовки;

демократичність і гуманістичність, що виявляються в ідеях соціальної рівності, свободи, різнобічного розвитку особистості майбутнього фахівця і т. д.;

відкритість і динамічність, що простежуються у її неперервній еволюції відповідно до розвитку науки, техніки, спорту, освіти, запитів

держави і суспільства.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Таким чином, проаналізовані кількісні та якісні параметри безпосередньо позначаються на ефективності австрійської системи професійної підготовки фахівців з фізичного виховання, забезпечуючи відповідність якості кадрового забезпечення галузі шкільного і позашкільного фізичного виховання, спортивно-розвивальної, фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми і молоддю сучасним запитам суспільства і держави. Така інституційна різноманітність та організація відповідно до сучасних стандартів педагогічної освіти, що орієнтують на відкритість, флективність, мобільність процесу підготовки фахівців з фізичного виховання, слугують надійним підґрунтям для подальшого розвитку системи професійної освіти майбутніх учителів спорту і фізичної культури та цінним джерелом ідей щодо перспектив модернізації теорії і практики підготовки педагогічних кадрів спортивно-фізкультурного профілю в Україні.

Список використаних джерел

- 1.Heintzel G. Überlegungen zur Lehrerinnenausbildung an der Universität. Schulheft. 2000. Nr. 97. P. 154–161.
- 2.Größing St. Spektrum der Sportdidaktik. F/M, Limpert, 1979. 375 p.
- 3.Größing St. Der neue Lehrplan für Leibeserziehung und seine Auswirkung auf die Ausbildung des Leibeserziehers. Sportwissenschaft : Sportpraxis – zwei Welten? Innsbruck : Verlag der ÖSG, 1987. P. 128–140.
- 4.Eder F. Die Ausbildung von Lehrerinnen und Lehrern in Österreich. Innovative Ansätze in der Lehrerbildung im Ausland. Münster, Waxmann, 2014. P. 150–165.
- 5.Müllner R. Perspektiven der historischen Sport- und Bewegungskulturforschung. Wien, Lit Verlag, 2011. 380 P.
- 6.Groll H. Vom «Turnlehrausbildungskurs» zum «Institut für Leibeserziehung der Universität». Idee und Gestalt der Leibeserziehung von heute (Gesammelte Aufsätze). II. Band. Wien, Österreichischer Bundesverlag, 1962. P. 139–145.
- 7.Groll H. Möglichkeiten und Grenzen einer Wissenschaft der Leibeserziehung. Idee und Gestalt der Leibeserziehung von heute. Wien, Österreichischer Bundesverlag für Unterricht, Wissenschaft und Kunst, 1969. P. 71–81.
- 8.Kleiner K. Selbstreflexion statt Selbstfokussierung: Was soll die Reform des Lehramtsstudiums «Bewegung und Sport» für die Lehrerinnenbildung leisten? Spectrum der Sportwissenschaften. 2001. Nr. 13(2). P. 57–71.

9. Kleiner K. Qualifizieren für morgen. Vergleich der neuen Studienpläne für Lehrerinnen im Unterrichtsfach «Bewegung und Sport» in Österreich. *Bewegungserziehung*. 2002. Nr. 56. (1). P. 14–29.

10. Kleiner K. Beobachtungen zur Entwicklung der Fachdidaktik als konstitutives Element universitärer Lehrerinnenausbildung am Beispiel FD Bewegung und Sport. *Bewegungserziehung*. 2011. Nr. 65(4). P. 24–29.

11. Kleiner K. Der neue Studienplan «Bewegung und Sport» – zwischen Bewahren und Erneuern. *Bewegung*. 2002. Nr. 1. P. 3–12.

12. Gesamte Rechtsvorschrift für Universitätsgesetz, Fassung vom 03.02.2018. Bundeskanzleramt : Rechtsinformationssystem des Bundes. URL: <https://www.ris.bka.gv.at/>

13. Gesamte Rechtsvorschrift für Hochschulgesetz, Fassung vom 03.02.2018. Bundeskanzleramt : Rechtsinformationssystem des Bundes. URL: <https://www.ris.bka.gv.at/>

14. Gesamte Rechtsvorschrift für Bundessportakademienengesetz, Fassung vom 03.02.2018. Bundeskanzleramt : Rechtsinformationssystem des Bundes. URL: <https://www.ris.bka.gv.at/>

References

1. Heintel G. (2000). Überlegungen zur Lehrerinnenausbildung an der Universität / Guido Heintel. *Schulheft*. 2000. Nr. 97. P. 154–161. [in Germany]

2. Größing St. (1979). *Spektrum der Sportdidaktik*. F/M, Limpert, 1979. 375 p. [in Germany]

3. Größing St. (1987). Der neue Lehrplan für Leibeserziehung und seine Auswirkung auf die Ausbildung des Leibeserziehers. *Sportwissenschaft : Sportpraxis – zwei Welten?* Innsbruck : Verlag der ÖSG, 1987. P. 128–140. [in Germany]

4. Eder F. (2014). Die Ausbildung von Lehrerinnen und Lehrern in Österreich. *Innovative Ansätze in der Lehrerbildung im Ausland*. Münster, Waxmann, 2014. P. 150–165. [in Germany]

5. Müllner R. (2011). *Perspektiven der historischen Sport- und Bewegungskulturforschung*. Wien, Lit Verlag, 2011. 380 p. [in Germany]

6. Groll H. (1962). Vom «Turnlehrerausbildungskurs» zum «Institut für Leibeserziehung der Universität». *Idee und Gestalt der Leibeserziehung von heute (Gesammelte Aufsätze)*. II. Band. Wien, Österreichischer Bundesverlag, 1962. P. 139–145. [in Germany]

7. Groll H. (1969). *Möglichkeiten und Grenzen einer Wissenschaft der Leibeserziehung. Idee und Gestalt der Leibeserziehung von heute*. Wien, Österreichischer Bundesverlag für Unterricht, Wissenschaft und Kunst, 1969. P. 71–81. [in Germany]

8. Kleiner K. (2001). Selbstreflexion statt Selbstfokussierung: Was soll die Reform des Lehramtsstudiums «Bewegung und Sport» für die Lehrerinnenbildung leisten? *Spektrum der Sportwissenschaften*. 2001. Nr. 13(2). P. 57–71. [in Germany]

9. Kleiner K. (2002). Qualifizieren für morgen. Vergleich der neuen Studienpläne für Lehrerinnen im Unterrichtsfach «Bewegung und Sport» in Österreich. *Bewegungserziehung*. 2002. Nr. 56. (1). P. 14–29. [in Germany]

10. Kleiner K. (2011). Beobachtungen zur Entwicklung der Fachdidaktik als konstitutives Element universitärer Lehrerinnenausbildung am Beispiel FD Bewegung und Sport. *Bewegungserziehung*. 2011. Nr. 65(4). P. 24–29. [in Germany]

11. Kleiner K. (2002). Der neue Studienplan «Bewegung und Sport» – zwischen Bewahren und Erneuern. *Bewegung*. 2002. Nr. 1. P. 3–12. [in Germany]

12. Gesamte Rechtsvorschrift für Universitätsgesetz, Fassung vom 03.02.2018. Bundeskanzleramt : Rechtsinformationssystem des Bundes. URL: <https://www.ris.bka.gv.at/> [in Germany]

13. Gesamte Rechtsvorschrift für Hochschulgesetz, Fassung vom 03.02.2018. Bundeskanzleramt : Rechtsinformationssystem des Bundes. URL: <https://www.ris.bka.gv.at/> [in Germany]

14.Gesamte Rechtsvorschrift für Bundessportakademienengesetz, Fassung vom 03.02.2018. Bundeskanzleramt : Rechtsinformationssystem des Bundes. URL: <https://www.ris.bka.gv.at/> [in Germany]

Olha Romanchuk. Normative Base of Professional Training of Specialists in Physical Education in Austria

The article is devoted to the study of the normative basis of professional training of specialists in physical education in Austria. The purpose of the research is to analyze the normative basis of professional training of specialists in physical education in Austria at the present stage. To achieve the goal, a set of general scientific and pedagogical methods was used, namely analysis, synthesis, systematization, generalization, content analysis and comparative ones. It has been determined that the activities of all types of educational institutions that provide training teaching staff in physical culture and sport, have been based on a number of regulations and standards that reflect the peculiarities of these educational institutions.

The analysis of the legal framework of professional training of teachers of physical culture and sport in Austria gives reason to conclude that the policy in this field is to standardize education in this area and, at the same time, the effectiveness of approaches to strengthen the variability, dynamism, autonomy of educational establishments. Quantitative and qualitative parameters directly affect the effectiveness of the Austrian system of professional training of specialists in physical education, ensuring the quality of staff supply for school and extracurricular physical education, sports development, physical culture and recreation activities with children and youth to the modern demands of society and the state.

Key words: training of specialists; physical education and sports; normative base; Austria.